

NEWSPAPER ARTICLES

#1

Fél évszázada bombázták Szombathelyt

"Ötven éve, március 4.-én, szép kora tavaszi napra ébredt Szombathely. Az ég hihetetlenül kék volt. Tavaszillatot hajtott a szél a Kálvária-domb felől, s egyszer csak megszólaltak a szirénák. Fölmorajlották a Liberátorok, majd iszonyatos erővel kezdtek záporozni a halált osztó bombák. Reszketett a föld, félelmetes zúgás kísérte az embertelen pusztítást. Aztán elsötétült az ég, hózápor szakadt a városra. Mintha a természet el akarta volna takarni a szégyent".

Forrás: Vas Népe, 1995. március 4. (13. oldal), Szombathely

#2

Megvédett a kereszt

"Dr. Joó Lajosné, egykori vörös kereszt hadiápolónő, a szokásos szolgálatra indult azon a márciusi napon a mostani tanárképző főiskola régi épületébe, az akkori Faludy Gimnáziumba, melyet a háborúban az 523-as hadikórháznak jelöltek ki.

- Semmi rendkívüli nem számítottunk azon a napon - emlékezik. Dolgoztunk, s a kisriadó is a szokásos reakciókat váltotta ki belőlünk.

- Miért volt kisriadó?

- Lényegében az a gépek várható megjelenésére figyelmeztetett. A nagyriadó alatt szaggatottan szóltak a szirénák, a mozdonyok sípjai, s nem sokkal utána kezdődtek a bombázások.

- Volt-e valamilyen feltűnő előjele annak, hogy szőnyegbombázás vár Szombathelyre?

- Az tűnt fel nekünk, hogy a gépek sokáig köröznek a város felett.

Elementek, aztán visszatértek. Mivel a szokásos bombázást vártuk, kinyitottuk az ablakokat, nehogy kivigye a légnyomás az üvegeket. A mozgásképes betegeket elengedtük. Kimehettek a szabadba. Ők a zöldövezetben - ami most a Csónakázó Tó környéke - egy rokonomnál még lángost is ehettek. Aki maradt, annak kötelező volt az épületben tartózkodnia. A betegek a személyzettel együtt a szirénaszóra a futóárokból vagy az alagsorban helyezkedtek el. Néhány társammal a főbejárat melletti telefonfülkében voltunk, amikor megjelentek a gépek. Felsőjeleket nem láttunk, csak gyanítottuk, hogy angol és amerikai bombázók zúgnak a város felett. Hihetetlen volt a zaj és a füst a levegőben. Legalábbis én annak mondom azt a csikot, amit a gépek húztak. Álomban se térjen vissza, amit akkor átéltem. Körülöttünk csapódtak be a bombák, épületek tűntek el a föld színéről. Láttuk, amint találat érte a

Székesegyházat. Hatalmas füstfelhő maradt a nyomában. A mi épületünk is beleremegett, azt hittük, összedől. Láttam, amint a hadikórház előtti téren posztoló , a kijárási tilalmat ellenőrző rendőr többször a földre hasalt. Úgy a déli órákban vonultak el a hatalmas gépek, tragikus csendet hagyva maguk után. - A hadikórház épülete nem kapott találatot?

- Szerencsére nem. Szerintem a tetőre cserepekből kirakott vöröskereszt védett meg bennünket. Emlékszem, hogy a bombatámadás megkezdésekor kivágódott a telefonközpont ablaka. Feltűnt, hogy a német ápoltak milyen nyugodtan, fegyelmezetten vették tudomásul a támadást. A szőnyegbombázás alatt nem volt pánik, s ez nagyrészt a kórház parancsnokának, dr. Tiborcz Sándor főorvosnak volt köszönhető .

- Milyen volt a város?

- Este elmentünk megnézni a Székesegyházat. Szomorú látványt nyújtott. A főhajó helyén egy hatalmas romhalmaz takarta el a kilátást, csak a tornyok maradtak meg. Szerintem más célpontot kerestek, s éppen ezt az épületet találták el. A Mészövszékház helyén álló épület is találatot kapott. Romokban volt a város, holttestek, sebesültek kerültek az utunkba. A szagról már nem is beszélve. Iszonytató bűz volt a levegőben. Délután értesítettek, hogy az Akacs Mihály utcai családi házunk tetejét is teljesen levitte a közeli bombatalálat. Amikor hazaértem, a kertben akkora lyuk fogadott, amibe a ház is belefért volna. Láncos-bomba műve volt...

Forrás: Vas Népe, 1945. március 4. (13. oldal), Szombathely

A cikket írta: Lendvai

#3

Egy kislány naplójából

Szombathelyen él dr. Vásárhelyi Tiborné . Kislány korában naplót vezetett, 1945. március 4-i feljegyzéseiből idézünk.

"ÚGY KEZDŐDÖTT ez a nap is, mint a többi, reggel megszólaltak a szirénák, a város megindult kifelé, hozzánk is futva érkeztek a bunkerba. Ezt a napot még komolyan sem lehet venni, hisz tavasz van, süt a nap, ki akar ilyenkor félni? Szokás szerint felmegyünk a dombra, s onnét hallgatjuk, amint a gépek dübörgése alatt majd leszakad az ég. Lassan felfedezzük nagy magasságban a gépeket, hogy jobban lássuk, lefekszünk a fűbe, és számolni kezdjük a gépeket, öt, nyolc, tizen, huszon... s akkor az egyik gép lejjebb száll és valami fekete süvít és potyog belőle... majd óriási robbanás és füst az állomás irányában. Alig bírunk megmozdulni a félelemtől, de valaki a felnőttek közül elkiáltja magát, hogy futás a bunkerbe...!

HANYATT-HOMLOK menekülünk le a dombról, s micsoda hosszúnak tűnik az út, míg elérjük a bejáratot! A föld átveszi a lehullott bombák robaját, úgy érezzük, körülöttünk hullanak a bombák. Mi lesz, ha nem lesz házunk, amikor

felmegyünk? és ruhánk? Itt van velünk néhány börönd, abban van minden vagyunk, sőt élelmünk is van. Csak ne haljunk meg Istenkém, segíts bennünk! Fohászkodom, imádkozom, körülöttem mindenki, férfiak és nők is ezt teszik, van aki hangosan.

NAGY SOKÁRA csend lett, a férfiak közül néhányan kimerészkednek, nyomukban én is kisettenkedtem. Ahogy a kijárat felé közeledtem, minden kanyar után világosabb lett, míg végül látom, hogy süt a nap. Félve teszem meg a néhány kivezető lépcsőt, óriási csend van, meg a fülem is cseng bele a nagy dübörgés után. S akkor meglátom a házunk! nem bombázták le, ujjé! hála!...kiabálok, mint akinek elment az esze, de senki nem törődik velem, legalábbis úgy veszem észre. Befutok a házba, megsimogatom az ajtókat, falakat, berohanok a szobákba, fiókjaim huzogatom, régi játékaimra és kedvenc könyveimre bámulok, majd ki a konyhába kedvenc sarkomhoz...minden megvan, de jó is élni, Istenkém!

FUTOK VÉGIG az udvaron, ki az utcára, de ott már elszáll belőlem a nagy boldogság. Emberek vonszolják magukat, kinek a kezében, kinek a hátán háborús értékei. Egy férfi átkiabál a túoldalról, hogy a város szőnyegbombázást kapott, különösen a vasut környéke. Ég a pályaudvar... utcák eltűntek...Nem bírom hallani, felfutok a dombra és látom, hogy az állomás felől fekete füst kigyózik az ég felé, nem is egy helyről. Vajon hány ember fekszik a romok alatt, a pincékben? Állok kiszáradt torokkal és értetlenül..."

Forrás: Vas Népe, 1945. március 4. (13. oldal), Szombathely

#4

Történt az Úr 1945. esztendejében

A gyász napja lehetne Szombathelyen március 4.-e. A második világháború legszörnyűbb eseménye zajlott le ezen a napon 1945-ben a helybeliek számára. Szándékosan nem írtam azt, hogy az itt lakók számára. Szombathely ugyanis ebben az időben az ország "fővárosának" számított. Sokszorosára emelkedett a lakosság száma, elérte a negyedmilliót. Kamrákban, sufnikban is laktak, egy-egy lakásban több család élt együtt. Menekültek és menekítettek. Itt székelt a nyilas vezérkar. Minisztériumok, főhatóságok települtek a "Nyugat Kiralynőjének" nevezett városba. Menekülők százezrei pihentek itt meg és vettek lélegzetet, merítettek újabb bátorságot a távozásra. Nyomorult és átkozott heteket, hónapokat éltek át a szombathelyiek. Többszörösen fizettek a háború átkaiért. Élelem-, áruhiány, a mindennapi betevő falatért való küzdelem gyötörte az amúgy is elcsigázott polgárokat. És bombázások sorozata. Ebben is a legszörnyűbb az 1945. március 4.-ei. Erre emlékezik holnap Szombathely és megyénk népe.

Forrás: Vas Népe, 1990. március 3. (7. oldal), Szombathely

#5

Elsötétült az ég

...Egy idős férfi:

-- "Néhány percig tartott az egész. Az égen még jól látszott a Liberátorok "tejútja", porfelhő keringett a nagytemplom felől, amikor kiléptem a Dimicante-ház kapuja alól. A törmelék, rom között bukdácsolva a templomig jutottam, azaz csak a Szily-szoborig. Iszonyatos volt a látvány, a félelemtől szinte megbénultam, nem tudtam tovább menni. Reggel még sütött a nap, szél hajtogatta a fákat, s mikorra véget ért a szörnyű pusztítás, megereedt a hó. Kásás, lucskos, sáros volt az utca..."

Forrás: Vas Népe, 1990. március 3. (7. oldal), Szombathely

Irtai: János Pósfai

#6

Elsötétült az ég

...Toronyi Németh István Szombathely ünnepe című könyvében így öröközte meg ezt a napot:

"Az erősödő tavaszi szél fehér felhőket hajtott át a város felett, melynek székesegyházában Kovács Sándor megyéspüspök ünnepélyes hálaadó szentmiseáldozatot mutatott be XII. Pius pápa koronázásának évfordulója alkalmából. A Te Deum szárnyaló himnuszát azonban szirénák vijjogása váltotta fel. Az Oltáriszentséget védett helyre, a püspöki kriptába vitték. Másfél óra múlva bombák zápora verte a várost. A porfelhő alatt félezernél több halott között holtá vált a székesegyház is. Déli egy óra előtt öt perccel megroskadtak az óramutatók a tornyok homlokán, elnémultak a harangok, eltűnt a város fölé magasodó tetőszerkezet, leszakadt a hosszhajó hatalmas boltozata a kórossal és az orgonával együtt, kilenc oltár porba omlott, Winterhalder és Spreng mennyezetfreskói pillanatok alatt semmivé váltak, s Maulbertsch és Dorfmeister ecsetjének remekei: az oltárképek ronggyá foszlottak. A falak márványruháját letépte a szörnyű légnyomás, melynek vihara kiszabta a szentély boltozatát, a padsorok eltűntek, s a csonka falak óriási romhalmazt öleltek át. A kis szószék mellett, a törmelék alatt egy nő kiáltott segítségért. Messziről jött, kórházban fekvő katonaférjét meglátogatni, s a riadó a templomban érte. A segítő kezek kimentették, és lábszártöréssel kórházba szállították. Két hívő a romok közt lelte halálát. A székeskáptalan két tagja: Kiss Lajos olvasókanonok, püspöki helynök és Pintér József örkanonok a székesegyház pusztulásával egyidőben

lett a bombázás áldozata... A templomtérrel Szily János püspök bronzszobra nézte a rommá vált székesegyházat..."

Forrás: Vas Népe, 1990. március 3. (7. oldal), Szombathely
Írta: János Pósfai

#7

"A bomba goromba"

"A szombathelyi bombázásokról sokan és sokat írtak. Köztük Pap János, aki a Vasi Szemle egyik 1975-ös számában részletesen feldolgozta a "témát". Azt írja egyebek mellett, hogy bár Anglia 1941 decembere, az Egyesült Államok pedig 1942 júniusa óta hadbanálló félnek tekintette Magyarországot, aktív katonai beavatkozásra csak hazánk német megszállása után került sor. Addig csupán átrepültek Magyarország fölött, mintegy légi "átjáróháznak" tekintették a légterünket.

Az első bombázásra 1944. október 7-én került sor, mégpedig a pályaudvar és környéke ellen. A légitámadásnak akkor 52 halálos áldozata volt. Jelentős károk keletkeztek a vágányhálózatban, s a környék utcáiban elpusztult több lakóépület. Egy héttel később újabb támadás érte a várost, ezúttal 9 emberéletet követelt a pusztítás. Pár nap múlva, október 17-én erős angolzász kötelék haladt át a város fölött. Egyetlen gép vált ki belőle, amely ugyancsak a pályaudvarra és környékére szórta gyilkos terhét. Utána még három kisebb bombatámadás következett, majd hosszabb szünet után a legszörnyűbb, a március 4-ei. A krónika szerint egy nagyobb kötelék 12.40 és 13 óra között valóságos bombaszőnyeget terített a városközpontra és az azt környező utcákra.

Bombák, légiaknák hullottak a városra, különösen nagy károkat okozva a mai Mátyás király, a Kossuth, a Kisfaludy, a Tolbuhin és a Hunyadi utcákban, valamint a Püspökvár környékén. A gyujtóaknák lángba borították a Palace szállót, a Tóth Károly-féle malmot és nagyon sok lakóépületet. A polgármesternek a főispánhoz intézett iratából tudjuk, hogy külön katonaságot kértek a mentési munkálatokhoz. '...a f. hó 4-i terrortámadás óta 15 nap telt el és a Széll Kálmán u. 23. számú, az Erzsébet királyné u. 1. számú házak és a Palace szálló, végül valószínű a székesegyház alatt is még mindig ki nem ásott hullák fekszenek...'

A bomba goromba az író szerint is. Március végén - 25-e és 29-e között - még öt alkalommal bombázták Szombathelyt. A hadileltár szomorú adatai szerint a város 4471 lakóházából 3375 szenvedett kárt, ebből 1028 ház súlyosan megrongálódott, 312 pedig teljesen elpusztult. A háborús károsodás aránya

városunkban 21 és fél százalékos, amely jelentékenyen érintette a megye iparát is. A március 4-ei pusztítás során kár érte a vízművet, 89 helyen mégserült a csatornahálózat, tönkrement az elektromos művek is. Három héttel később szinte teljesen megsemmisült a szövőgyár, a megye akkori legnagyobb üzeme. A gyárra hullott 63 bomba 468 szövőgépet pusztított el, víztornya, erőműtelepe, gőzgépe használhatatlanná vált. Megsemmisültek a téglagyárak, mert a németek nagy mennyiségű lőszert halmoztak itt fel, amelyet aztán menekülés közben felrobbantottak. Megbénult a közlekedés, felrobbantották a hidakat. Nehéz helyzetbe került a MÁV, a mozdonyok 90 százaléka vált üzemképtelenné. A szombathelyi állomáson 142 váltót robbantottak fel, s legálabb 25 kilométerre tehető az a vágányhossz, amely szintén elpusztult. Egy idézet a helyi lap 1945. július 1-jei számából: '...A járműjavító műhelyt 115 bombatalálat érte. Egyetlen épület sem maradt épen. Amit a bombák meghagytak, azt tönkretették a németek.'

Igy került Szombathely az ország romos városainak sorában az ötödik helyre. A pusztulás a háború legvégső szakaszában érte; így még értelmetlenebb, még oktalanabb!"

Forrás: Vas Népe, 1990. március 3. (7. oldal), Szombathely

Írta: János Pósfai

#8

"A súlyos keresztet megcsókolom"

Még el sem ült a bombamoraj, megkezdődött a mentés, majd hamarosan a helyreállítás. Egy hét múlva az egyházmegye minden plébániájára eljutott a gyászkeretes püspöki körlevél, melyet a templomokban felolvastak. "A súlyos keresztet – írta a Főpásztor -, melyet az Úr a vállaimra helyezett, megcsókolom... Nem csüggedek, hanem tovább imádkozom, még buzgóbban; tovább dolgozom, még erősebben. Segítsetek imádkozni, engesztelni, dolgozni, hogy mielőbb felépíthessük a rombadólt székesegyházat."

Hihetetlenül nagy erőfeszítéssel, összefogással történt a romeltakarítás.

Mindenütt a városban, de a székesegyháznál különösen. Megkezdődött az adakozás. A megyében szinte nem akadt olyan szegényember, aki ne járult volna hozzá a legcsekélyebb módon is a templom ujjáépítéséhez. A holnapi nagy emlékezésben – nyilván – ez a kivirágzott és áldozatkész munka is szóba kerül. Kovács Sándor megyéspüspök joggal írta alig két évvel később, szentkarácsony vigiliáján egy könyv előszavában: "Eljön az idő, mikor a történetíró külön lapon kezdi ezeknek a küzdelmes és hitvalló időknek a történetét megírni. Mi azt akarjuk, hogy ne csak múltó emlék, ünnepi keretes

történelmi esemény legyen az egyházmegye kettős ünnepe, hanem élet és valóság." 1947 augusztusára ugyanis újjáépült a templom, és szeptember 7.-én nagy fénnel és pompával Mindszenty József bíboros, hercegprímás szentelte fel. A megyéspüspök nagyhatású beszédében kiemelte: "Székesegyházunkat elsősorban azért építettük újra, hogy az ország újjáépítéséhez szükséges erkölcsi erők a székesegyházból, mint erőforrásból induljanak szét az egyházmegyébe." Mindszenty bíboros szavai pedig: "Boldog az a nép, amely az újjáépítést a templomoknál kezdi.

Forrás: Vas Népe, 1990. március 3. (7. oldal), Szombathely
Irta: János Pósfai

#9

Terrorbombázás

63 éve amerikai repülőgépek lőtték rommá a megyeszékhelyet

"Szombathely - 1945. március 4. Vasárnap volt és ragyogó napsütés. Délben megjelentek az amerikai bombázók, s utánuk füst, por lepte a várost. Azon a napon 368-an haltak meg.

Tavaszi utcai szükségglakásunkból elindultam bébici romos házunkhoz... A szántóföldön egymást érték a bombatölcsérek, több német katona holttestét láttam. Borzalmas volt. Visszafelé a Szent Márton utcában ismét rettenetes látvány fogadott: Schöntag György fuvarozó oldaldeszkával felszerelt lovaskocsijába felismerhetetlen emberi maradványok, testrészek voltak feldobálva.'

Igy emlékezik vissza arra a napra Zsoldos Gyula, aki a Szombathelyt ért bombatámadások ismert kutatójának, a több tanulmányt megírt Kosztolánczy Tibor nyugalmazott villamosmérnöknek juttatta el emlékezését.

- A várost ért amerikai és angol légitámadásokat sokáig agyonhallgatták, mert nem akarták tudatosítani, hogy a szövetségesek is részt vettek Magyarország felszabadításában - magyarázza Kosztolánczy Tibor.

A Polgári Védelmi Achívumban akadt rá Törseök Károly ezredes, kerületi légóparancsnok a bombázás után 9 nappal írt jelentésére.

Azon a napon 'Szombathely városát...12 óra 43 perctől 12 óra 49 percig 4 hullámban körülbelül 80-100 ellenséges repülőgépből álló kötelékek bombázták. A ledobott bombák száma körülbelül 700-800 volt...A bombázás jellege terrorbombázás, célbombázással égybekötve...észak nyugati irányban a Perint és Gyöngyös patakok közötti sávban a város központja, majd délkeleti irányban a víztorony, gázgyar, a vasuti aluljáró és a teherpályaudvar ellen irányult...Lakhatatlanná vált a városháza, a székesegyház...A pályaudvarra 53 bomba esett. Megsérült 150 vagon, néhány mozdony és az összes sín pár. Könnyebben sérült meg a megyeháza, a püspöki palota, a rendőrség épülete, a postahivatal, a ferencesek temploma...

lakhatatlanná vált 176 magánház, könnyebben megrongálódott 381. Hajléktalanná vált 336 család, 1151 fő. A halottak száma 368 fő, ebből férfi 171, nő 194, 3 a felismerhetetlen hulla. Súlyosan sebesült 36 nő és 38 férfi. Könnyen 25 nő és 23 férfi...A hősi halottak száma a több mint 120 ezer lelket és az óvóhelyek elégtelenségét figyelembevéve alacsonynak minősíthető'-állapította meg Törseök Károly ezredes. A mentési munkálatok a támadást követő negyedik napon befejeződtek. A romeltakarítás tovább folyt. A villamos vezetékek súlyos károkat szenvedtek, két napon belül azonban helyreállították. A vízvezeték-hálózat több helyen tönkrement, a vízszolgáltatás az 5. napon megindult. A bombázás után a szombathelyiek nagy része kiköltözött a városból".

Forrás: Vas Népe, 2008. március 4, Szombathely

Irta: Mária Némethy

#10

Szombathely bombázása

"Szép, márciusi napos délelőtt volt, néhány átvonuló fehér felhővel. [...] Az udvarról figyeltük az első Bomber Squadron-t, amely a város délkeleti része felől repült kötelék formában északi irányba. Számuk 20-30 között lehetett és kondenzcsíkot húztak maguk után kb. 5000 m magasságban. Figyeltük a gépeket addig, míg a várost el nem hagyták. Nemsokára Kámon, Herény magasságában visszafordultak, ekkor gyorsan leszaladtunk a pincében kialakított óvóhelyre. [...] A negyedik hullám után kis szünet következett. Kimentünk az udvarra, onnan láttuk, hogy a nagytemplom teteje hiányzik és por, meg füst száll a levegőbe. [...] Alighogy leértem a pincébe, körülöttünk már kilenc bomba robbant, szerencsére az utcán, a kertekben, s a be nem épített telkeken.' Ime egy visszaemlékezés az 1956 után Kanadában letelepedett Szterszky Ivántól, aki a Szegedy Györgyné és az Akacs Mihály utca sarkán álló ház udvaráról nézte végig az amerikai-angol légierő érkezését 1945. március 4-én, vasárnap délben. Kosztolánczy Tibor Újabb adalékok a Szombathelyt ért 1945. március 4-i légitámadáshoz című tanulmányában közzétett írás jól érzékelteti, hogy Szombathely a háború végének közeledtével egyáltalán nem számított arra, hogy pusztító erejű légitámadás éri. Bár 1944 októberében és novemberében több kisebb bombatámadás is érte a várost, az átvonuló kötelékek miatti gyakori légiriadó óvatlanná tette az embereket. Ezzel is magyarázható, hogy az első jelentések szerint a 80 - 100, kötelékben érkező repülőgépek által ledobott 7-800 romboló - és aknabomba mintegy 500 szombathelyi életét oltotta ki. Az áldozatok számát jelentősen növelte, hogy a közeledő front miatt a

menekülőkkel együtt a város lakossága közel százezer főre duzzadt. A legfájdalmasabb az volt, hogy a terrorbombázás nem érintett katonai célpontokat, az amerikaiak demoralizálni akarták a lakosságot, ezért a sűrűn lakott belvárost és a Perint, valamint a Gyöngyös közötti városrészt bombázták romhalmazzá. 557 magánház vált lakhatatlanná, hajléktalanná téve 336 családot. 12.47 perckor négy akna találta telibe a Székesegyházat, és gyakorlatilag megsemmisült a Berzsényi téri városháza is. A bombázás mértékét jól jelzi: annak ellenére, hogy a közelben jelentősebb harcok nem voltak, a hazai városok között Szombathely az egyik legnagyobb háborús kárt szenvedte el.

Forrás: Savária Fórum, 2008. március 4.